

การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธ
ของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน*

AN ANALYTICAL STUDY ON THE BUDDHIST COMMUNITY
ESTABLISHING PROCEDURE OF BUDDHADHAMMA GARDEN,
LUMPHUN PROVINCE

พิศาล ดวงดี

Pisan Doungdoeng

พระครูสิริสุตานุยุต

Phrakhrusirisutanuyut

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์

Phrakrusiripariyattayanusath

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

ทรงศักดิ์ พรหมดี

Songsak Promdi

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, Thailand

E-mail: pisand66@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) ศึกษาแนวคิดบริบทและหลักการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน 3) วิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มรายงานวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

* Received 1 July 2519; Revised 28 July 2519; Accepted 29 July 2519

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวคิดการพัฒนาคนในทางพระพุทธศาสนา มาจากความคิดว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้คิดด้วยเหตุผลและสามารถพัฒนาตนได้ เรื่องนี้ มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่สูงสุด ในพระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมจำนวนมาก ซึ่งสามารถเลือกมาใช้ในการพัฒนาคนได้ทุกระดับ สำหรับแนวคิด บริบทและหลักการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรม

2. สวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน พบว่า ชุมชนใช้หลักการสร้างกุศลและปฏิบัติธรรมจากง่ายไปสู่ยาก ตามแนวทางของคฤหัสถ์ ไม่ได้มุ่งเน้นการปฏิบัติเชิงลึกลับแบบนักบวช มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรมในแต่ละระดับ

3. วิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรม พบว่า สวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน ใช้รูปแบบการจัดตั้งโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนตามหลักแห่งอารยวิม 5 ประการ เพื่อเป็นเครื่องส่งเสริมและเกื้อกูลให้จิตอาสาและประชาชนค่อย ๆ พัฒนาตนจนกลายเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี สมควรใจปฏินาถตนเพื่อมุ่งพัฒนาตนสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งอริยชนในฐานะคฤหัสถ์ตลอดชีวิต ด้วยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 โดยยึดแบบอย่างจากคฤหัสถ์อริยบุคคลในสมัยพุทธกาล

คำสำคัญ : กระบวนการ, ชุมชนวิถีพุทธ, สวนปฏิบัติพุทธธรรม

Abstract

This research aims to: 1) study the Buddhist concept, and principle, for human resource development, 2) study the concept, context and principle of Buddhist community establishment of Buddhaddhamma Garden, Lamphun Province, 3) analyze the procedure in Buddhist community establishment of Buddhaddhamma Garden, Lamphun Province. This is a qualitative research having analyzed from the documents, in-depth interview and the focus group discussion and reported with a descriptive analysis.

The research found that:

1. the concept of human development in Theravada Buddhism came from the idea that Humans are the knowable and rational animals with the ability to develop themselves. In this case, the Buddha is the model in the highest development. In Buddhism there are many Buddhist principles that can be used for human development at all levels.

2 .On the concept, context and principles of Buddhist community establishment of Buddhadhamma Garden, Lamphun Province, it was found that the community follows the principles of charity and practices from the easier to difficulty level according to the guidelines of the householder that do not focus on the radical practice as the monks. There are the various activities to support the practitioners in each level.

3. the analysis of the procedure in Buddhist community establishment of Buddhadhamma Garden, Lamphun Province, it was found that Buddhadhamma Garden applies the various forms of projects and activities with continuously organizing activities until they become the community culture based on the 5 Aryawati principle. These activities aim to promote and support the volunteers and the people in gradually developing themselves to become the good Buddhist laymen and laywomen. They voluntarily vow to develop in living the life of the nobleman for their lifetimes. They follow to the eight fold path, holding the example of the nobleman in the Buddha time.

Keywords: The Procedure, Buddhist Community, Buddhadhamma Garden

บทนำ

มนุษย์กำลังประสบปัญหาภาวะวิกฤตทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะปัญหาสังคมที่ไม่ได้ลดลงเลยกลับจะมีแต่เพิ่มมากขึ้น ทั้งเรื่องของความเสื่อมทางศีลธรรมปัญหาเยาวชน เรื่องอบายมุข ปัญหาการติดสิ่งเสพติด ปัญหาการคอร์รัปชั่นปัญหาความรุนแรงและอาชญากรรมทางสังคม

การแบ่งแยกเชื้อชาติแบ่งผิว ปัญหาเรื่องความยากจนการไม่มีงานทำ ปัญหาทั่วไปในขณะนี้คือการก่อการร้ายการขัดแย้งระหว่างกลุ่มระหว่างชาติศาสนาระหว่างผิวพรรณ ระหว่างประเทศตลอดจนการทำสงครามกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทย ก่อผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณและโทษในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะเยาวชนและวัยรุ่นสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคต ตั้งเป้าหมายชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและวิถีชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อ รักสบายเน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นเกิดวิถีคิดแบบตัวใครตัวมัน ขาดจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสา ซึ่งเป็นการให้และช่วยเหลือสังคมและยังได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติ เป็นการปลุกจิตใจคนไทยให้ฮึกฮามขึ้นอีกครั้ง ในการมาช่วยกันดูแลสังคมไทย ดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชนตลอดจนปัญหาต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวสนใจดูแลความทุกข์ของคนรอบข้างเข้าใจผู้อื่นและร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดีทำความดีให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย และรับผิดชอบสังคมร่วมกัน (วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, 2554)

ปลายปี 2547 ประเทศไทยประสบภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ที่รู้จักกันดีในนามคลื่นยักษ์สึนามิ เหตุการณ์ครั้งนั้นส่งผลให้กระแสน้ำสาสมัครเพิ่มสูงมากขึ้นในหมู่ประชาชนคนไทย ผู้คนจาก ทุกวงการ ตั้งแต่ชาวบ้าน พ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ เอนจีโอ นักเรียน นักศึกษา ต่างเดินทางลงใต้ ไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีการตั้งกลุ่มอาสาสมัครด้านต่าง ๆ (วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, 2554) จนกระทั่งเกิดการรวมกลุ่มเครือข่ายองค์กร และหน่วยงานด้านอาสาสมัครที่มาทำงานร่วมกัน หนุนเสริมกัน ให้เกิดขบวนการจิตอาสาและงานอาสาสมัครที่ยั่งยืนในสังคมไทย ในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายจิตอาสา และมีการรณรงค์เพื่อขับเคลื่อนงานอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากองค์กรที่ทำงานด้านอาสาสมัครอยู่แล้ว เช่น มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม มูลนิธิกระจกเงา กลุ่ม YIY สหทัยมูลนิธิ ฯลฯ และองค์กรที่เริ่มหันมาสนใจงานอาสาสมัคร อาทิ เช่น เครือข่ายพุทธิกามูลนิธิสุภาพไทย บางกอกฟอรัม กลุ่มอาสาสมัครธรรมชาติ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย เป็นต้น (กัญชิตา ประพฤติธรรม, 2554)

การสร้างคนให้มีจิตอาสา มีความสำคัญต่อบุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติ มีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างเห็นคุณค่า ใช้
อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ
ปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ ก็จะลดลง การเห็นแก่
ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง (วลัยรัตน์ ยิ่ง
ดำนุ่น, 2554) การทำงานจิตอาสาจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา จิตแห่งการให้
ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข พร้อมจะเสียสละ
เวลาแรงกาย สติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้
ความเชื่อมั่นในตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือ
ความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเย็น และพลังแห่ง
ความดี ช่วยลด “อึดตา” หรือความเป็นตัวตน ของตนเอง หลักพุทธธรรมในการทำงานจิต
อาสาเป็นจุดเริ่มต้นของการเสียสละทั้งภายในและภายนอกหรือเรียกว่า “จาคะ” นั้น เป็นหนึ่ง
ในวัชรธรรม เรียกเต็มว่า อริยวัชรหรืออารยวัชร 5 แปลว่า หลักความเจริญของอารยชน หาก
พุทธศาสนิกชนใด เจริญธรรมทั้ง 5 ประการครบถ้วน ย่อมเข้าถึงพระนิพพานได้ธรรม 5
ประการนั้น ประกอบไปด้วย 1) ศรัทธา 2) ศีล 3) สุตะ 4) จาคะ 5) ปัญญา รวมถึงบุญกิริยา
วัตถุที่เรียกว่า เวทยาวัจจมัย หรือทำบุญด้วยการช่วยขวนขวาย ทำกิจกรรมที่ถูกต้องที่ควร นอกจาก
จะเป็นบุญแล้วยังเป็นโอกาสที่จะได้พบกัลยาณมิตรผู้มีศรัทธาที่จะทำหน้าที่พุทธบริษัท เพื่อเป็น
การสืบอายุพระศาสนาให้ตกทอดถึงอนุชนคนรุ่นหลัง จากอาสาสมัครสู่การเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิก
บาน ตามแนวทางคำสอนของพระพุทธสัมมาสัมพุทธเจ้าดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ชุมชนวิถี
พุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูน เกิดจากการร่วมตัวกันของกลุ่มคนผู้มี
จิตอาสาและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ร่วมใจกันสร้างสถานปฏิบัติธรรม สวนพุทธธรรม
จังหวัดลำพูนขึ้นในปี พ.ศ. 2545 (กันธิชา เผือกเจริญ, 2556) โดยการนำของคุณอรธฤต
สัยเจริญ ร่วมกับคณะจิตอาสากลุ่มบุกเบิก โดยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของงานจิตอาสาเพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งในการจรโลงพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม จึงได้เสียสละทรัพย์สินส่วนตัว
และที่ดินอันเป็นมรดกของตนจำนวน 6 ไร่ โดยถวายให้เป็นที่ดินสงฆ์ในนามวัดพระธาตุหริภุญ
ชัย วรมหาวิหาร และได้เกิดแนวคิดในการรวบรวมจิตอาสาเพื่อพระพุทธศาสนาและแผ่นดินขึ้น
โดยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับจิตอาสามาประยุกต์ใช้ในโครงการและ
กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรวบรวมจิตอาสาตามหลักพุทธธรรม และมีบุคคลสำคัญในสมัยพุทธกาลที่

ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นแบบอย่างจิตอาสาเชิงพุทธทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการเสียสละเพื่อส่วนรวม อาทิ เช่น มหมานพ (หรือพระอินทร์) ทำนอนาถบิณฑิกเศรษฐี หมอชีวกโกมารภัจจ์ และนางวิสาขา เป็นต้น

ปัจจุบันสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน มีเนื้อที่จำนวนทั้งหมด 45 ไร่ เป็นที่ธรณีสงฆ์ ในนาม “วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร” จำนวน 24 ไร่ และเป็นที่สาธารณะประโยชน์ในนาม “มูลนิธิสวนพุทธธรรม” จำนวน 21 ไร่ ซึ่งอยู่ในความดูแลและอุปถัมภ์จากคณะสงฆ์ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร โดยมีเจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นประธานร่วมกับคณะสงฆ์ จังหวัดลำพูน โดยมีเจ้าคณะจังหวัดลำพูนเป็นประธานที่ปรึกษา ซึ่งได้ดำเนินโครงการและกิจกรรมในทุก ๆ ด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกต่อพุทธบริษัทและมหาชนในทิศทั้ง 4 โดยได้มอบหมายให้คุณอรธวุฒิ สัยเจริญและคุณอดิศักดิ์ จันทะราชา ในฐานะผู้ริเริ่มก่อตั้งและบุกเบิกให้เป็นผู้ดูแลสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูน ร่วมกับคณะจิตอาสาทั่วประเทศ เพื่อร่วมใจกันสร้างชุมชนวิถีพุทธและทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนา และแผ่นดินด้วยระบบสามัคคีธรรมตามแนวทางจิตอาสาด้วยความสมัครใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน ตลอดจนศึกษาถึงบทบาทสำคัญที่มีต่อพระพุทธศาสนาและสังคมโดยจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและบุคคลตัวอย่างในสมัยพุทธกาล เพื่อสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้องอิงตามหลักสัมมาปฏิบัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร สังคมหรือชุมชนต่าง ๆ ที่สนใจ และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ตลอดจนเป็นการสืบต่ออายุและจรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวคิด บริบทและหลักการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรม สวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตและมีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 ส่วนทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยกำหนดสถานที่หลักในการทำการวิจัยหรือเก็บข้อมูล คือ สถานปฏิบัติธรรม สวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูน สาขาวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ตำบลหนองหอน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยคือ คณะพุทธบุตรที่เป็นแกนนำสำคัญในการสร้างชุมชนวิถีพุทธที่อยู่ในฐานะคฤหัสถ์

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีที่มาจากแหล่งข้อมูลหลัก (Primary Source) และแหล่งข้อมูลรอง (Secondary Source) เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก วรรณคดี ตำรา เอกสารทางวิชาการของมูลนิธิสวนพุทธธรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) ของประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 10 ราย ที่เป็นแกนนำสำคัญในการสร้างชุมชนสวนพุทธธรรม เพื่อนำไปประกอบการศึกษาวิจัย

3. สรุปและนำเสนอสาระสำคัญ มีวิธีการ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและปรากฏการณ์ของการพัฒนาโดยใช้สถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูนเป็นฐาน โดยผู้วิจัยเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวเองโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และยังทำต่อไปหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลต้องอาศัยสมมุติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) จำนวนมากที่คิดค้น ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะคัดเลือกข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูล

3.2 การตรวจสอบข้อมูลวิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) คือ

3.2.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน จะต้องได้ข้อมูลที่ตรงกัน

3.2.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ที่มีทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย หลังจากเก็บข้อมูลแล้วมาบันทึกข้อมูลด้วยกัน สรุปข้อมูลที่ได้และเห็นตรงกัน

3.2.3 การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology triangulation) คือการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าตลอดเวลา เช่น ในการสัมภาษณ์ในช่วงเวลาเดียวกัน ได้ใช้คำถามเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้หลายคนแสดงความคิดเห็น เป็นการตรวจสอบข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน ต้องได้ข้อมูลตรงกันเพื่อตรวจสอบให้เกิดความมั่นใจ และโดยใช่วิธีการอื่นศึกษา เช่น การเข้าไปพูดคุยเพิ่มเติมการสังเกตและการสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการในกรณีที่มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันในวาระต่าง ๆ ในชุมชนจะทำให้การตรวจสอบข้อมูลเป็นไปอย่างธรรมชาติ และทำให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า

แนวคิดและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมาจากความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้คิดด้วยเหตุผลและสามารถพัฒนาตนได้ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่สูงที่สุด พระพุทธศาสนามีองค์ความรู้เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในพระไตรปิฎกซึ่งเราสามารถเลือกมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ได้ในทุกระดับภูมิธรรมและองค์ความรู้เหล่านี้รวมอยู่ในกรอบของอริยมรรคมีองค์ 8 เมื่อพัฒนาแล้วจะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือพระนิพพาน อันเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ที่แท้จริงและบุคคลที่มีการพัฒนาตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจะเข้าถึงอรรถหรือประโยชน์ 3 ฝ่าย คือประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์ทั้งสองฝ่ายหรือประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤดี” หรือแนวทางของการประพฤดีดี ปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤดีปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดี ทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามวิถีพุทธธรรม พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนให้ยึดหลักสำหรับใช้ในชีวิตรวม 3 ประการ คือ หนทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีความประพฤดีดี ปฏิบัติชอบ ประกอบกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต การปฏิบัติตามศีลธรรมซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่จะแก้ไขปัญหาระเบิดความทุกข์ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสุขและหลุดพ้นจากความทุกข์ดับกิเลสได้อย่างแท้จริง การประพฤดีปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต คือการบรรลุถึงนิพพาน อันเป็นความสุขที่ประเสริฐสูงสุดหรือความสุขที่ปราศจากทุกข์อย่างสิ้นเชิง

2. แนวคิด บริบทและหลักการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน พบว่า

แนวคิด บริบทและหลักการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรม สวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูนใช้หลักการสร้างกุศลและปฏิบัติธรรมจากง่ายไปสู่ยากตามแนวทางของคฤหัสถ์ไม่ได้มุ่งเน้นการปฏิบัติเชิงลึก แบบนักบวช เช่น พระสงฆ์หรือแม่ชี เป็นต้น มีการจัดโครงการและกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรมในแต่ละระดับ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมที่มาปฏิบัติ

ธรรมต่างมีพื้นฐานการศึกษา ความรู้ทางธรรม ปัญหาครอบครัว สุขภาพ ฐานะ จริตและทัศนะที่แตกต่างกัน การจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้เป็นโอกาสและถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้กับประชาชนที่มาปฏิบัติธรรม โดยจะเน้นในส่วนที่เป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมเป็นหลัก เพื่อกำจัดโรคทางใจ อันหมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การละความโลภ ความโกรธและความหลงให้เบาบาง ร่วมกับหลักธรรมสำคัญต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน ซึ่งหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมของสถานธรรมแห่งนี้ได้แบ่งออกเป็นหลักใหญ่ 3 ขั้นตอนคือ 1) การดำเนินชีวิตตามคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาที่ดีที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก 2) การดำเนินชีวิตตามแบบอย่างคฤหัสถ์อริยบุคคลในสมัยพุทธกาลที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก 3) การปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมสำคัญในพระไตรปิฎก ในด้านแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมใช้หลักพันธกิจ 5 ประการที่สนับสนุนการพัฒนาสถานปฏิบัติธรรมให้เป็นศูนย์กลางการสร้างกุศลและปฏิบัติธรรมของประชาชน คือ 1) โครงการสร้างคนดีเพื่อพระพุทธศาสนาและแผ่นดิน 2) โครงการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมในพระไตรปิฎก 3) โครงการส่งเสริมงานวัฒนธรรมเพื่อจรโลงพระพุทธศาสนาและสังคม 4) โครงการพัฒนาพุทธธรรมสถานเพื่อพุทธบริษัทและมหาชนในทิศทั้ง 4 5) โครงการสนับสนุนงานสัมมาภิจเพื่อพระพุทธศาสนาและแผ่นดิน

3. การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน พบว่า

หลักสำคัญในการสืบต่อและจรโลงพระพุทธศาสนาในฐานะคฤหัสถ์หรือการพัฒนาบุคลากรให้เป็นพุทธบุตร 1) การสร้างเจตีย์มีชีวิตหรือธรรมเจตีย์หรือเรียกว่า เจตีย์ที่มองไม่เห็น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ได้มีคณะจิตอาสาที่ปฎิญาณตนเป็นพุทธบุตรตั้งมั่นในพระรัตนตรัย ตั้งมั่นในอริยสัจ 4 ประการ และดำเนินตามอริยมรรคมีองค์ 8 ตลอดชีวิตด้วยความสมัครใจ เพื่อมุ่งพัฒนานสู่ความเป็นอริยชนตามพุทธบัญญัติ อันมีพระโสดาบันเป็นเบื้องต้นและมีพระนิพพานเป็นที่สุด จำนวนมากกว่า 500 คน ขึ้นไป จากพุทธอาสาลงทะเบียนจำนวนกว่า 2,000 คน และพุทธบริษัทตลอดจนมหาชนร่วมสร้างสถานธรรมมากกว่า 200,000 คน ขึ้นไป การสร้างเจตีย์มีชีวิตหรือเจตีย์ที่มองไม่เห็น หมายถึง อุบาสก อุบาสิกาที่ปฎิญาณตนเป็นพุทธบุตรตั้งมั่นในพระรัตนตรัยและดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ตลอดชีวิต เพื่อ

มุ่งพัฒนาตนสู่ความเป็นอริยชนตามพุทธบัญญัติ โดยไม่ประกาศตนต่อสาธารณชนและไม่มีรูปแบบ เครื่องหมายหรือการแต่งกายที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปในฐานะคฤหัสถ์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538–2561 รวม 24 ปี มีพุทธบุตรปฏิญาณตนจำนวนทั้งหมด 518 คน พุทธอาสา ลงทะเบียนจำนวนทั้งหมด 2,186 คน การสร้างชุมชนวิถีพุทธหรือชุมชนอารยวัฑฒิ หรือเรียกว่า ชุมชนที่มองไม่เห็น โดยมีเป้าหมายที่จำนวน 33 คนขึ้นไปตามแนวทางมฆมานพ ปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ได้มีสมาชิกของชุมชนหรือที่เรียกว่า สหธรรมิกพุทธบุตร (พุทธบุตรผู้ ไกล่ลัด) จำนวนมากกว่า 100 คนขึ้นไปเข้าร่วมในชุมชนอารยวัฑฒิจากจำนวนพุทธบุตรกว่า 500 คน หลักการพัฒนาชุมชนและองค์กรที่ยั่งยืนตามวิถีพุทธธรรม มองลึก มองกว้าง มองไกล เพื่อมุ่งไปสู่ประโยชน์แห่งธรรมด้วยหลักอรรถะหรือประโยชน์แห่งธรรม 2 ประเภท 1) ประโยชน์ 3 ฝ่าย คือ 1) ประโยชน์ตน 2) ประโยชน์ผู้อื่น 3) ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (ประโยชน์ร่วมกันหรือ สาธารณประโยชน์) 2) ประโยชน์ 3 ระดับ คือ 1) ประโยชน์โลกนี้ 2) ประโยชน์โลกหน้า 3) ประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน โดยมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะอันประเสริฐสูงสุด และมี จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะอันนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของ พระพุทธศาสนาและแผ่นดินสืบไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญและน่าสนใจที่ควรนำมาอภิปราย การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัด ลำพูน โดยมีรายละเอียดดังนี้ หลักการใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ มุ่งเน้นใน ส่วนที่เป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นหลัก เพื่อมุ่งกำจัดโรคทางใจ อันหมายถึง การละ ความเห็นแก่ตัว การละความโลภ ความโกรธและความหลงให้เบาบาง ร่วมกับหลักธรรมสำคัญ ต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน ซึ่งการ ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมของสถานธรรมแห่งนี้ได้แบ่ง ออกเป็นหลักใหญ่ 3 ประการ คือ 1) การดำเนินชีวิตตามคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาที่ดีที่มี ปรากฏในพระไตรปิฎก 2) การดำเนินชีวิตตามแบบอย่างคฤหัสถ์อริยบุคคลในสมัยพุทธกาล 3) การปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมสำคัญในพระไตรปิฎก คืออริยสัจ 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น ซึ่งหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรม ทั้ง 3 ประการนั้น ถือเป็นพื้นฐาน

ในการพัฒนาดนและสร้างคามยั่งยืนในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมปัจจุบันขาดแคลนไป สถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้จึงได้ร่วมกันจัดตั้งโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาภายใต้พันธกิจทั้ง 5 ประการ เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องให้มีความสมดุลและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้มีกำลังใจที่เข้มแข็งประกอบด้วยปัญญาแห่งพุทธธรรม มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจคือ พระรัตนตรัย และมีความสุขอย่างแท้จริงทั้งทางร่างกายและจิตใจในปัจจุบัน หรือที่กล่าวว่า “ชราอย่างมีคุณค่า ตายก่อนตายอย่างมีความสุข” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท) ที่กล่าวว่า ชีวิตที่มีสุขภาพดีตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นจะต้องประกอบพร้อมไปด้วยความสุขทั้ง 2 ประการ คือ 1) กายิกสุข ความสุขทางกาย 2) เจตสิกสุข ความสุขทางใจ สุขภาวะทั้ง 2 อย่างนี้ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สุขภาวะทางใจเป็นเลิศหรือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะบุคคลแม้ร่างกายจะได้รับความทุกข์ยากลำบากเพียงใดก็ตาม ถ้าจิตใจเป็นสุข ไม่ขุ่นมัวแล้ว ย่อมทนต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางกายนั้นได้ ทั้งยังอาจหาอุบายหลีกเลี่ยงความทุกข์นั้น ๆ ได้อีกด้วย เราจะเห็นได้ชัดเจนในกรณีของพระอรหันต์ผู้ดับกิเลสต่าง ๆ ได้อย่างสิ้นเชิงแล้ว แต่ท่านก็ยังต้องประสบกับความทุกข์อันเนื่องด้วยเบญจขันธ์ได้แก่ อากาโรอาพาธต่าง ๆ หรือกระทั่งความหิว เป็นต้น แต่ท่านเหล่านั้นก็ได้เดือดเนื้อร้อนใจ หรือเป็นทุกข์เป็นร้อนเพราะเวทนาทางกายเหล่านั้นได้ เพราะใจท่านเป็นสุขสงบเย็นนั่นเอง หรือจะกล่าวให้ง่าย ๆ ในระดับปุถุชนคนทั่วไปนั้น แม้ร่างกายจะเจ็บปวด หรือเจ็บไข้สักเพียงใด หากเขามีจิตใจที่เข้มแข็ง สงบเย็น ไม่วิตกกังวลแล้วอาการทางกายเหล่านั้นก็สามารถทุเลาได้หรือไม่ก็สามารถยอมรับความจริงที่ตนเองเป็นได้ เรียกว่า “อยู่เหนือทุกข์” โดยแท้ (พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท), 2551) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของพระอริการไพศาล กิตติภทโท โดยได้สรุปว่า พระพุทธศาสนาสอนว่ามนุษย์ประกอบไปด้วยร่างกายและจิตใจ จิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญ เมื่อมนุษย์ป่วยทางด้านร่างกาย จิตใจก็พลอยกระทบกระเทือนไปด้วย ในทำนองเดียวกันเมื่อมนุษย์ไม่สบายใจ ร่างกายก็พลอยกระทบกระเทือนไปด้วย การบำบัดรักษาต้องดำเนินควบคู่กันไปทั้งด้านร่างกายและจิตใจ บางคนป่วยใจมากกว่าป่วยกาย เมื่อจิตใจมีความสำคัญเช่นนี้พระพุทธศาสนาจึงเน้นเรื่องการดูแลจิตใจเป็นสำคัญ (พระอริการไพศาล กิตติภทโท (บำรุงแคว้น), 2546) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของพระพลกฤษณ์ โชติศิริรัตน์ โดยได้รายงานผลงานวิจัยว่า นพ.เดวิท ลาสัน จิตแพทย์และนักวิจัยของสถาบันวิจัย

สุขภาพแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษางานวิจัยของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสมาธิ พบว่า มีมากกว่า 200 งานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการสวดมนต์ การไปวัด การปฏิบัติสมาธิหรือความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือทำให้บุคคลผู้นั้นมีสุขภาพดี หายจากโรคที่เป็นอยู่ได้ง่ายและมีภูมิต้านทานร่างกายมากกว่าผู้ที่ไม่ปฏิบัติ และไม่มีศรัทธาในสิ่งใด (พระพลกฤษณ์ โชติศิริรัตน์, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของเกตุมนี พรหมเถื่อน เมื่อกล่าวโดยย่ออีกเลสเต็จรมาก็คือ อกุศลมูลอันใดแก่ โลภะ โทสะ และโมหะ ซึ่งจัดว่าเป็น โรคทางจิตใจ และพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพื่อรักษาโรคคือกิเลสเหล่านั้นนั่นเอง ซึ่งจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน จึงหมายถึง ภาวะที่ปราศจากกิเลสทั้งปวง หรือปราศจากโรคทางจิตใจเหล่านั้นนั่นเอง แม้พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลไม่เฉพาะพระสงฆ์ที่เป็นปุถุชน แม้พระสงฆ์ผู้เป็นพระอรหันต์ก็ยังไม่บรรลुพระอรหันต์ก็ยังคงเผชิญกับโรคคือกิเลสทางจิตใจเหล่านี้ ดังกรณีพระอานนทซึ่งเป็นพระโสดาบัน เป็นทุกข์ร้อนให้เศร้าเสียใจที่พระบรมศาสดาด้วนเสด็จดับขันธปรินิพพานเสียก่อนที่ตนเองจะบรรลुเป็นพระอรหันต์ พระพุทธศาสนาจึงถือว่าตราบโศกที่มนุษย์ ยังมีกิเลสอยู่มนุษย์ก็ยังคงเผชิญกับโรคกิเลสเหล่านี้ (เกตุมนี พรหมเถื่อน, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของพระมหาอุดร สุทธิญาโณ ที่กล่าวว่า เป้าหมายสำคัญในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า คือ การให้การรักษาโรคทางใจแก่ชาวโลก ข้อนี้คือเหตุผลที่ว่าทำไมพระพุทธเจ้าจึงทรงได้รับการสรรเสริญจากสาวกของพระองค์ว่าเป็นแพทย์ของชาวโลกทั้งมวล (พระมหาอุดร สุทธิญาโณ, 2555)

สรุป

กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน กล่าวโดยสรุปว่า สถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูนใช้หลักคิดมาจากการรวบรวมจิตอาสาเพื่อพระพุทธศาสนาและแผ่นดินของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูน ก็คือ การพัฒนาคน อันหมายถึง พุทธอาสาและพุทธบุตร ให้เข้าถึงความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ดี และปฏิญาณตนถวายชีวิตอุทิศแด่พระรัตนตรัยเพื่อมุ่งพัฒนาตนสู่ความเป็นอริยชนด้วยความสมัครใจ และเป็นผู้เข้าถึงอรรถหรืออรรถ 3 ตามธรรมวินัย คือ 1) ประโยชน์ตน 2) ประโยชน์ผู้อื่น และ 3) ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย หรือประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์เพื่อพระพุทธศาสนา และแผ่นดินตามแนวทางจิตอาสา ดังต่อไปนี้

1. เป็นบาทฐานแห่งการออกบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์เพื่อเข้าถึงธรรมอันสูงสุดตามธรรมวินัย (ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2560 มีคฤหัสถ์พุทธบุตรที่ออกบวชเป็นพระภิกษุเกินกว่า 5 ปี จำนวนทั้งหมด 4 รูป)
2. เป็นบาทฐานสู่การบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันในฐานะคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน (ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2560 มีพุทธอาสาที่ได้ปฏิญาณตนเป็นพุทธบุตรเพื่อมุ่งพัฒนาตนสู่ความเป็นอริยชนตลอดชีวิต ด้วยความสมัครใจ จำนวนกว่า 500 คน ตั้งแต่ระดับศีล 5 ครองเรือน, ศีล 5 มุ่งพรหมจรรย์ตลอดชีวิต, ศีล 8, และศีล 10)
3. หากยังไม่สามารถบรรลุธรรมในภพชาตินี้เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมไปสู่สุคติภพ (ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2560 มีพุทธอาสาที่ลงทะเบียนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมสร้างมหาเจดีย์และสร้างสถานธรรม จำนวนกว่า 2,000 คนขึ้นไป)
4. เพิ่มพูนอานิสงส์ในการสร้างกุศลในด้านต่าง ๆ ให้มีอานิสงส์อันยิ่งขึ้นไปด้วยคุณธรรมของพุทธบุตร พุทธอาสา และเพื่อสั่งสมซึ่งสัมภาระธรรมและอุปนิสัยแห่งพระนิพพานในการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เป็นผู้ถึงพร้อมไปด้วยมโนหทัยสมบัติ (คือ เกิดในตระกูลสูง) สวรรค์สมบัติ (อุปติเป็นเทวดาชั้นเลิศและไม่ตกลงสู่อบายภูมิจนกว่าจะพบสัตว์บุรุษผู้รู้ธรรมคือ พระอริยสงฆ์หรือพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป) เพื่อเข้าถึงนิพพานสมบัติในที่สุดดังตัวอย่างบุพกรรมของพระอรหันต์ทั้งหลายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั่นเอง
5. ร่วมสร้างเจดีย์มีชีวิต หรือธรรมเจดีย์อันเป็นที่ประดิษฐานพระสัจธรรมคือ อริยสัจ 4 ประการ บรรจุไว้ในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมไปจนตลอดชีวิต เพื่อเข้าถึงความเป็นอริยชนตามพุทธบัญญัติ และมีจิตอาสาชวนช่วยในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาและเกื้อกูลสังคมตามฐานะและกำลังแห่งตน อันถือได้ว่าเป็นการแสดงความกตัญญูตถะเวทิต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ควรเห็นความสำคัญของหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจสู่ปัญญาในระดับสัมมาทิฐิ

(ความเห็นชอบ) คือ เชื้อกรรมและผลของกรรมตามหลักพุทธธรรม ให้เป็นผู้มีความมั่นคงในศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันให้ถูกต้องดังตามสมควรแก่ธรรม เพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของประชาชนในชุมชน เพื่อประโยชน์ตน ประโยชน์ต่อครอบครัวและประโยชน์ต่อส่วนร่วมหรือสังคม

1.2 พระสงฆ์ผู้มีความรู้ พระสงฆ์เจ้าอาวาสและหน่วยงานบริการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้งของรัฐบาลและเอกชน ควรมีการร่วมมือกันพัฒนาองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมให้เป็นความรู้ที่ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติสำหรับประชาชน และปลูกฝังองค์ความรู้เข้าสู่จิตใจของบุคคลในหลากหลายรูปแบบ บุคคลจะมีทัศนคติที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนอันเป็นสัมมาปฏิบัติ ทั้งด้านศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เพื่อความมีสุขภาพดี มีสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และมีอายุยืนนานตามวิถีพุทธธรรม และรักษาองค์ความรู้นั้นให้ยังยืนต่อไปในชุมชนและสังคม ซึ่งผู้สูงอายุควรเป็นแบบอย่าง (กัลยาณมิตร) และเป็นผู้นำในการใช้ความรู้ที่ถูกต้องดังมา เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนตลอดจนบุคคลในครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของประชาชนในชุมชน เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและให้ชุมชนเห็นความสำคัญต่อการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอันเป็นสัมมาปฏิบัติ ตามหลักการเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ดี

2.2 ศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่มีอายุยืนในชุมชน เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีอายุยืนในชุมชน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกับหลักพุทธธรรม เพื่อความมีสุขภาพและอายุยืนของประชาชนในชุมชนและสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

กัญชิตา ประพลดิตรธรรม. (2554). คู่มือจิตอาสาสำหรับผู้ไม่พิการในความดี (พิมพ์ครั้งที่ 1).

กรุงเทพมหานคร: สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ.

- กันธิชา เพือกเจริญ. (2556). ศึกษากระบวนการทำงานของจิตอาสากรณีศึกษา: การดูแลผู้ป่วย มะเร็งระยะสุดท้ายอโรคยศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เกตุมณี พรหมเถื่อน. (2554). กระบวนการสร้างความเข้าใจเรื่องความเจ็บป่วยตามแนวพุทธ ศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิโส). (2551). การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิต พฤติกรรม สุขภาพ และการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.
- พระพลกฤษณ์ โชติศิริรัตน์. (2554). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การรักษาโรคด้วยวิปัสสนา กัมมัฏฐานตามแนวทางของพระธรรมสิงหบุราจารย์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุดร สุทธิญาโณ. (2555). ศึกษาสุขภาพแบบองค์รวมวิถีพุทธในพระไตรปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการไพศาล กิตติภทฺโท (บำรุงแคว้น). (2546). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่องการ ประยุกต์ใช้ พุทธปรัชญาในการบำรุงรักษาจิตผู้ป่วย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น. (2554). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทนต์จวนอุปลัมภ์”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.